

justa, & intelligi justam, quia si testator habet filium, tenetur illum instituire. &c. Dixi ergo imprimis, quod debet instituire (a) esse certa; quia nisi persona ejus, qui haeres instituitur, sit certa, testamentum ipsum corrumpit, l. quoties, §. haeres, ff. de hered. instit. cum similibus. Quod tamen intellige secundum doctrinam Bart. in l. quidam relegatus num. 3. de reb. dubis: quam dicit esse communem Paris. conf. 3. nu. 12. & 15. lib. 3.

Sed quid si testator certum heredem in testamento suo nominatum non expresserit, illum tamen designaverit per relationem ad aliam schedulam, vel scripturam, in qua sit ipsius heredis nomen expressum, ita tamen, quod illius persona veniat solum post testatoris mortem certificanda? Certe talis institutio sustinebitur, & ad hoc allegatur Bart. in leg. si ita scripsero. D. de cond. & demonstr. Sed advertendum est, quia Bar. ibi loquitur in legatis, & relictis particularibus, & in illis doctrina Bartol. est communiter approbata, ut dixi supra, §. legatum, & attestatur etiam Jas. in l. certum. post num. 1. ff. si cert. petat. qui subdit, contrarium esse tenendum in heredis institutione: & ad hoc ponderat Bart. in leg. fin. in fin. Cod. de fideicommiss. & dicit, quod opin. Bart. ibi est communis. Sed quidquid dicat Jason. Doctores magis communiter idem sentiunt, etiam in institutione heredis universalis, ut dixi supra qu. 4. versio. Sed pone. Et hanc opin. quod valeat hujusmodi institutio imprecise facta per relationem ad aliam schedulam, dicit esse communem Paris. conf. 19. num. 13. lib. 3. ubi etiam dicit ita communiter servari Natta, in reper. Authent. quod sine, nu. 26. C. de testam. Iudicio meo negari non potest, quin haec opinio in puncto juris non modicam patiarum difficultatem: nihilominus propter auctoritatem Doctor. illam tenentium, & flante etiam communi observatione, non est ab ea in practica recedendum: illam (b) tamen intellige, ut procedat, modo liquide constet, illam schedulam, vel scripturam quae exhibetur, esse illam, ad quam testator se revertit, alias dispositio esset penitus nulla. Ita dicit Bartol. in dict. l. si ita scripsero, & ita omnes uno ore concludunt, ut dicit Paris. in allegato conf. 19. num. 26. Vide quae dixi in d. q. 4. versio. Sed pone.

ADDITIONES.

(a) Debet institutio esse certa Persona tamen omnino incerta (puta, si testator dicat: Qui primus ad funus meum venerit, haeres esto) haeres institui nequit, §. incertis, 25. Instit. de legat. l. quoties, §. haeres, 9. l. in tempus 27. parag. 1. ff. de hered. instit. Mich. Graffius lib. 1. recept. sent. §. institutio, q. 16. n. 1. & 2. Cuius ratio assignatur ab Ulpiano in fragment. Instit. tit. 22. §. incerta, quoniam certum debet esse consilium sive iudicium testantis. Eodem facit §. sed nec hujusmodi 27. versio. tutor autem, Instit. de legat. cum enim nihil tamen in testamento requiratur, ac mentis integritas: leg. 2. D. qui testam. fac. poss. dementis autem testamentum non valet: & species amentis videatur, bona magno labore quaesita incerta persona relinquere: consequitur, incertam plane personam institui non posse. Hilliger. in Donell. enucleat. lib. 6. c. 17. ad lit. X. Neque movet, etiam tunc eos heredes institui posse, quos nunquam testator vidit. §. ult. Instit. de hered. instit. Siquidem isthaec incertitudo non est in persona heredis, sed circa eius accidentia: ut circa faciem, honorem, etatem & similia: quae ipsam personam non faciunt incertam. Potest etenim persona de facie multis esse incognita: aut ob varias, multiplicesque virtutes, & singularem eruditionem esse notissima, uti tradunt Vultejus in §. & unum hominem, 4. Instit. d. tit. D. Obrecht. disput. 20. th. 177. cum seqq. & Arumens Everardus. Justin. 8. in 6. Tametsi alii aliter sentiant, Donell. lib. 6. comment. de jur. civ. c. 17. pag. 52. Cujac. in paratit. C. ritul. de incert. person. in fin. & Dn. Colleg. Boceri. class. 3. disp. 4. th. 15. edit. 2. HART.

(d) Illam tamen intellige in procedat, &c.) Sufficit tamen exprimere nomen heredis per relationem ad aliquam schedulam (veluti quia testator dicat: cum mihi heredem instituo, qui scriptus est in schedula, quam deposui apud Guardianum S. Francisci, &c.) dummodo aperte constet, quod dicta schedula sit scripta manu testatoris. Ita, post Bartolom. & Parisium a Claro hic citatos, tenent Joan. Crut. in l. 1. §. si quis ita, in 2. lect. numero 4. D. de verb. obligat. Boerius decij. 240. num. 5. Natta in authent. quod sine, quest. 10. & 11. Cod. de test. Ludovic. Zuntus in respons. pro uxore, nu. 72. & 76. coque laudans Graffius dist. §. institui. quest. 16. num. 4. & Thadeus Pifo lib. 2. var. resolut. cap. 2. n. 2. & 3. ubi id copiosius explanat. Hucque referri poterunt, quae annotavimus supra ad qu. 4. num. 8. HART.

QUESTIO XXXVII.

SUMMARIA.

EX CLARO.

- 1 Testator debet heredem ore proprio nominare.
2 Et quid si Notarius nomine ipse heredem, & interroget testatorem, qui respondeat quod sic.
3 Et quid si id fiat ab alio, quam a Notario.
4 Et quid si Notarius testatorem non specialiter de herede ipso, sed de toto testamento interroget.
5 Et quid si testator articulate loqui non possit.
6 Et quid si talis interrogatio fiat a persona suspecta.
7 Et quid si hujusmodi testamentum scriptum sit in iussu testatoris.
8 Et quid si testator prius aliud testamentum validum confecerit.

EX ADDITIONIBUS.

- 1 An valeat heredis institutio, ad alterius interrogationem facta.
2 Et quid si testator non possit articulate loqui, morisque sit proximus.
3 Num testamentum primum solemniter confectum, per secundum, ad interrogationem alterius factum, tollatur.

Dicebam etiam, in institutione heredis requiri, quod testator ipsum heredem suo ore proprio (a) nominet: & de hoc est text. in l. heredes palam, in princ. ff. de testam.

Sed quid si Notarius, aut aliquis alius ex adstantibus, tempore testamenti exprimat nomen heredis, & ipse testator verbis profiteatur se eum agnosceret, nunquid valebit institutio? Respond. Alber. Papien. tenuit, quod non: sed quod omnino requiratur, quod testator ore proprio nominet ipsum heredem. Contrarium vero sentiant, scilicet, quod imo talis institutio valet, tenet glossa vulgata, quae ad hoc quotidie allegatur in l. jubemus, in verbo, quemadmodum, C. de testam. & ideo si quis (b) interroget testatorem hoc modo: Vis instituire heredem Titium? & ipse respondeat illius interrogationi, quod sic: sustinebitur testamentum, perinde ac si testator ore proprio heredem ipsum nominasset. Et illam gl. dicit esse communiter approbatam Assist. decij. 143. num. 3. & ita communiter teneri affirmat Socin. conf. 20. post num. 5. lib. 4. Hanc etiam opin. esse communem attestantur Scribentes in d. l. jubemus, & in specie Fulg. qui dicit, quod ita communiter tenetur, relatus per Corn. conf. 261. in littera P, lib. 4. & Alex. n. 9. & Jas. n. 10. qui etiam refert Ang. ibi dicentem, quod haec communis opin. approbatur in iudiciis, & in scholis, licet Angel. in libro meo hoc non dicat, Alex. conf. 12. post nu. 6. lib. 1. & conf. 33. nu. 1. & seq. lib. 3. conf. 47. nu. 7. lib. 2. Imol. in c. cum tibi, num. 3. de testam. quem

quem refert Corn. conf. 73. in littera H, lib. 1. Corn. conf. 257. circa fl. lib. Bald. Novell. in leg. 1. §. si quis ita, ff. de verb. oblig. quem refert Apostil. ad Alexand. in d. l. jubemus, sub nu. 9. Jas. conf. 324. in fin. lib. 1. Dec. conf. 489. post num. 3. versio. Et in casti Ruin. conf. 12. num. 9. & nu. 12. lib. 2. Bertran. conf. 212. post num. 17. lib. 1. in 2. part. e Bayer. Inst. de testa. in princ. num. 64. & seq. Soc. jun. conf. 144. nu. 13. lib. 2. & conf. 178. n. 16. eod. vol. & conf. 183. n. 26. eod. vol. Boer. decij. 35. n. 6. Cravetta conf. 117. n. 1. D. Bellon. preceptor meus in Institutionibus, & deinde Mediolani Senator conf. 62. nu. 7. Jo. Dilect. de arte testandi, tit. 4. caut. 2. nu. 1. Et ita observari attestatur Bart. in d. l. heredes palam, in fin. prin.

Et licet Bald. in dict. leg. jubemus, nu. 6. in fin. voluerit infringere hanc opin. gloss. & communem, ut solummodo procedat, quando ille, qui interrogat, est ipse Notarius, qui de testamento debet esse rogatus, & aliqui etiam ex praallegatis DD. referant gloss. ipsam loqui in tabellione: Alii vero dicunt, quod gloss. primo generaliter loquitur, deinde subdit, maxime si sit tabellio: tamen in libro meo illa gloss. nullam mentionem facit de tabellione: & iudicio meo magis communis intentio DD. est, quod illa decij. gloss. indistincte procedat, sive interrogat sit Notarius, sive quicumque alius: Et ita plures ex DD. supra allegatis indistincte affirmant illam esse communem: & multi etiam attestantur, consistentes in casibus, in quibus testator non fuerat interrogatus a tabellione, sed ab alio extraneo, & in specie Ruin. conf. 2. n. 8. lib. 2. & quod circumscriptus his, qui loquuntur in Notario interro, ante, sit etiam longe magis communis opin. tenentium generaliter, tam in alio interrogante, quam in Notario, attestatur Corn. conf. 77. in littera D, lib. 4.

Hanc etiam conclusionem nonnulli extendunt, ut procedat, non modo si Notarius specialiter de ipso herede tantum testatorem interrogaverit, sed etiam si totum testamentum in scripturam redactum testatori legat, & deinde testatorem generaliter interrogaverit, an ita testari velit. Et ita loquitur Aret. in Insti. de testam. in princ. post nu. 15. versio. Nota istam. ubi dicit, quod ita tenent communiter Doctores. quem refert Gratus conf. 30. nu. 20. lib. 2.

Sed certe licet forte propter auctoritatem tot Doctorum difficile esset in practica obtinere contra opinio. illius gloss. non (ut verum fatear) illa nunquam placuit: quia negari non potest, quin eam tenendo sit aperta via fraudibus; & aliquando dicebam maxime de Republica futurum, si Caesarea constitutio eaveretur, ne hujusmodi testamentis, quae ab infirmis ad alterius interrogationem conficiuntur, aliqua fides adhiberetur: nisi testator saltem per tres dies in bono sensu post tale testamentum conditum supervivisset. Nam saepenumero ab infirmis ferè statim morituris solent talia testamenta extorqueri: ut ego aliquando in facto contigisse intellexi: & ideo de facili, si casus contingeret, recederem ab illa opinione tam iudicando, quam consulendo.

Scias ergo imprimis, quod ista conclusio gloss. quae habet, quod (c) testamentum, & institutio valet, quando testator alio interrogante, ut velit talem instituire, respondet, quod sic: restringenda est, ut procedat, modo (d) testator ipse non sit adeo oppressus morte, quod articulate loqui non possit, led habeat adhuc bonum sensum, & bonam memoriam, alias fecus. Et ita loquuntur omnes DD. supra allegati, ut per te videre poteris, & in hoc nemo dubitat.

Item scias, quod dicta conclusio non procedit, Jul. Clar. Sentent. Pract. Civil. Tom. I.

ubi talis interrogatio fieret a persona suspecta, & qui esset in ultimo mortis articulo constitutus: nam eo casu, attentata qualitate interrogantis, & statum interrogati, resultat vehementis suspicio, quod testator potius ad suggestionem, & importunitatem illius ita responderit, quam quod talis esset ejus voluntas. Et ita hoc casu sequenda esset opinio Alber. Papien. quam his duobus concurrentibus dicit esse magis communem Socin. jun. in d. conf. 183. n. 27. & seq. lib. 2. ubi etiam refert Guliel. Ponta. idem attestantem in l. 1. §. si quis ita col. 6. vers. Limitatur tamen, ff. de verb. oblig.

Tertio scias quod illa gloss. & communis opin. restringenda est, ut procedat, quando testator prius expresserit voluntatem suam Notario, qui eam legègit in scriptis, postea redit ad testatorem, & illa lecta, eum interrogat, an velit ita testari. Nam eo casu si responderit, quod sic, utique valet, quod gestum est. Et hanc dicit esse communem declarationem, & limitationem Bello. conf. 74. n. 14. Sed si quis iniussu testatoris testamentum aliquod ordinaverit, & postea coram ipso, & etiam coram testibus lecto tali testamento interrogat testatorem, an ita velit, & testator respondeat, quod sic: tale testamentum nihil penitus valet. Et ita communiter tenet, ut dicit Bertrand. conf. 194. nu. 3. libro 3. in 2. parte. Socin. jun. in dict. conf. 183. nu. 32. Et licet Alexand. in d. l. jubemus, & Dec. in d. conf. 489. & alii etiam superius alleg. in versio. Sed quid si Notarius, asserant, hanc opin. quae dicitur fuisse Alber. Papien. esse communiter reprobata: illud tamen non est verum, nisi quatenus ipse Alber. volebat similiter, & absolute, quod testator infirmitate gravatus non possit ad alterius interrogationem testari. Hoc enim repugnabat opin. gloss. in d. l. jubemus, quae proculdubio est magis communiter approbata, ut superius dixi: sed quatenus volebat opus esse, quod ante interrogationem appareret testatorem ita voluisse testari, certe opin. Alber. est magis communis, magis a qua, & magis tuta, & ideo his duobus concurrentibus, scilicet quod testator sit valde infirmitate gravatus, & quod non constet testatorem habuisse prius animum ita testandi, non est ab ea recedendum. Et ita secundum istam opin. in facti contingentia iudicavit Senatus in causa Illustr. D. Marliani.

Quarto scias, quod si testator jam aliud testamentum validum, & solemnè confecerit, deinde faciat secundum ad alterius interrogationem: per hoc posterius (e) illud primum non revocatur. Ita tenuit Paul. de Castr. conf. 155. in fin. libro 1. & haec limitatio est magis communiter recepta, ut attestatur Socin. jun. in allegato conf. 133. n. 34. Et licet istae limitationes videantur fere destruire ipsam conclusionem gloss. & communem ego tamen eas consulendo, & iudicando sequerè intrepide, & aliis sequendis consulere, ut quantum fieri potest, malitias hominum, & fraudibus occurratur.

ADDITIONES.

(a) Ore proprio nominet. Item quod institutio heredis videt nominandi per Titium sit inanis, communem vide per Card. Paris. in conf. 38. n. 5. col. 3. Et idem si ego instituo, vel substituo aliquem heredem, si uxor mea pariat masculum, & uxor mea decedat in partu, & ex ipsius ventre extrahatur masculus vivus, haud dicitur adimpleta conditio illa, quinimo defecta: adeo ut institutio locum habeat nullum, text. est in leg. amicus il. 1. paragr. 1. D. de verb. sign. quem ad hoc not. esse dicit. Jac. de S. Geor. in leg. reprehendenda, in fin. Codic. de instit. & substitut. & haec dixi etiam in coll. una commun. opin. in verb. institutio, sub n. 10. GIACH.

(b) Et ideo si quis interroget testatorem, &c.) Ut valeat f. heredis institutio, nihil refert perique existimant, testator heredem sua sponte nuncupet, five proprio ore nomen: an ad alterius interrogationem, voluntatem suam ultimam clare, & intelligenter coram testibus, specialiter ad hoc vocatis, exponat. Idque, post plures alios à se allegatos, explicatius persequuntur Michaël Grassus lib. 1. *recept. sentent. §. institutio. qu. 17. n. 5.* Menoch. *consil. 45. lib. 1. & part. 2. lib. 4. presump. 8. nu. 5. cum seq. Joan. Dauth. in tract. de testam. n. 244. pag. 133. cum seq. Fachineus lib. 10. controvers. jur. c. 17. Gilkenius in leg. jubemus, 29. n. 7. & seqq. C. de testam. & Thad. Pifo. lib. 2. var. resolut. c. 2. n. 16. & seqq. HARP.*

(d) Quod testamentum. Item quod testamentum conditum ab eo, qui intelligibiliter negando respondet sic, valeat, ex quo articulate, & intelligibiliter dicitur loqui c. communem vide per Soc. d. *conf. 20. lib. 4. & per Cephal. consil. 546. ubi etiam habes, quando quis dicatur loqui articulate. Et dixit etiam in collect. mea commun. opin. in verb. testamentum, nu. 23. Gracu.*

(A) Modo testator ipse non sit adeo oppressus morte.) Institutio f. heredis, ad interrogationem alterius facta, an & quatenus valet, si testator non possit articulate loqui, & morti proximus sit, abunde (ultra Clarum nostrum) docent Bartol. Cynus, Jacob. Butrigar. Angel. Corn. Salicetus, Jason. & ceteri in d. l. jubemus. 28. C. de testam. Vasquius lib. 3. illustr. controvers. cap. 101. n. 5. Grassus d. §. institutio q. 10. nu. 7. & 8. Pifo d. lib. 2. c. 2. nu. 12. cum seq. & Nicolaus Reuffer. in tract. de jure testam. par. 2. cap. 16. Aliique per hos adducit. HARP.

(e) Per hoc posterius illud primum non revocatur.) Quod f. testamentum primum solemniter confectum per secundum ad interrogationem alterius factum non revocetur, tenent quoque Joannes Crot. in l. 1. §. si quis ita ff. de verb. obligat. Guid. Pap. *conf. 64. in fi. Gabriel Roman. comm. conclus. lib. 4. tit. de test. conclus. 2. n. 8. & Grassus d. quæst. 17. n. 11. Verum contrarium non improbabiler defendunt Romanus. *conf. 306. in secundo dicitio. Alexand. *conf. 33. n. 11. lib. 3. Decius *conf. 489. nu. 9. Ruinus *conf. 12. n. 11. lib. 2. Menoch. de presump. lib. 4. presump. 8. nu. 21. Fachineus lib. 5. controvers. jur. cap. 70. holsque laudans Thadeus Pifo lib. 1. variar. resolut. cap. 12. nu. 5. versic. ampliat. quinq. &c. Cum enim ex communi omnium Doctorum sententia testamentum ad alterius interrogationem, factum valeat: nihil cause est, cur primum tollere non debeat, per textum satis apertum in §. posterius. 2. Inst. quib. mod. testamenta infringunt. HARP.*****

QUÆSTIO XXXVIII.

SUMMARIÆ
EX CLARO.

- 1 Hodie legitima filio relinquere debet, titulo institutionis.
- 2 Et quid de jure Digestorum, & Codicis.
- 3 Et quid de jure Canonico.
- 4 Et quid in testamento inter liberos.
- 5 Et quid in testamento condito ad pias causas.
- 6 Et quid in testamento condito ab eo qui vult ingredi religionem.
- 7 Et quid in legitima que relinquatur filia femine.
- 8 Et quid in legitima ascendentium.
- 9 Et quid si quantitas legitime sit alterata ex dispositione statuti.
- 10 Et quid si pater dicat: relinquo filio meo centum, an censentur relicta titulo institutionis.
- 11 Et quid si dicat: relinquo centum pro legitima, vel Falcidia.
- 12 Et quid si testator dicat: relinquo filio meo centum pro dote.
- 13 Et quid si pater adjiciat: quod nihil ultra petere possit.
- 14 Et quid si testator jussit testamentum extendi ad dictamen sapientis, nunquid poterit addi illa verba: titulo, vel jure institutionis.

Ex Additionibus.

- 1 Legitima quid, & cur inducatur.
- 2 Quo titulo hodie legitima relinquere debeat.
- 3 An & quatenus Nov. 18. c. 1. conciliatur cum Novell. 115. cap. 3.
- 4 Cur liberis legitima præcessit institutionis titulo sit relinquenda.
- 5 Quo titulo legitima relinquere possit jure Digestorum, & Codicis.
- 6 Quid de jure canonico.
- 7 Intellectus c. Raynutius. 16. ext. de test.
- 8 Et quid in testamento inter solos liberos condito.
- 9 Mens, & sententia l. hac consiliosissima. 21. §. 1. C. de testam.
- 10 Num in testamento, ad pias causas confecto, legitima sit titulo institutionis relinquenda.
- 11 Quæ solemnitate juris civilis in testamento ad pias causas cessant.
- 12 Quid obtineat in eo, qui vult ingredi religionem.
- 13 Utrum scilicet legitima in liberorum persona est aucta: ita & legitima parentum aucta intelligatur.
- 14 Statutum in imo correlativorum dispositum quoque videtur in altero.
- 15 Patronus quid pro legitima debeatur.
- 16 In successione prior causa filiorum, quam parentum.
- 17 Consideratio d. Nov. 18. c. 1.
- 18 Consideratio Novel. 39. c. 1. & Nov. 92.
- 19 Equid legitima ascendentium, seu parentum titulo institutionis debeat relinquere.
- 20 Et quid in legitima fratrum.
- 21 Quod non mutatur stare non prohibetur.
- 22 Quid juris in legitima per statutum aucta.
- 23 An tota legitima titulo institutionis sit relinquenda.
- 24 Utrum legitima satis institutionis titulo censentur relicta, cum testator eam certam, vel quantitatem simpliciter reliquit.
- 25 Quid si testator dicat: relinquo filia meo centum pro dote, remissive.
- 26 Et quid, si testator jussit, ad consilium sapientis testamentum extendi, remissive.

Dixi etiam, quod institutio debet esse justa: non enim sufficit in testamento aliquem esse institutum ad hoc ut testamentum ipsum valeat: sed requiritur, quod si quis de jure est instituendus, instituitur: alias testamentum est nullum. Et potius exemplum in filio, qui de jure necessitate debet institui, vel extra redari, & ideo si sit præteritus, testamentum est nullum, ut dixi infra questione 42. in principio, & est communis conclusio, ut dicit Curt. jun. in *Aub. ex causa n. 52. C. de lib. præter.* Et advertit, quia de jure novissimo, ad hoc, ut filius non dicatur præteritus, non sufficit, quod de eo in testamento sit facta mentio, etiam si pater ei aliquid relinquat, quod sit plus quam legitima illi debita: sed requiritur, quod sit ei relicta titulo honorabili (a) institutionis. Text. est in §. aliud quoque capitulum, in *Aubent. ut cum de appellat. cognosc.* Et licet gloss. in l. 1. *scimus, §. 1. cum autem, in verbo, Celebrari. C. de inoffic. testa.* tenuerit, quod sufficit si filius sit honoratus per viam fideicommissi; tamen contrarium tenent comm. DD. Et illam gloss. esse comm. reprobant, attestatur Alex. in l. inter cetera in princ. n. 2. in fi. ff. de lib. & posth. & sic faciendū est conclusio, quod omnino ad hoc, ut testamentum (b) valeat, requiritur, quod filio relinquatur legitima titulo institutionis: alias testamentum esset nullum, & sic filius succederet patri ab intestato. Et ita tenent omnes indifferenter, ut dicit Jas. in *Aubent. noviss. ma. n. 13. C. de inoff. testa.* Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Alexand. in *dict. leg. inter cetera in princ. post num. 2. vers. sed sustinendo.* Picus

Picus in *reper. l. in quartam, post n. 50. vers. Quarta est conclusio ff. ad Trebell. Bart. *conf. 19. col. 1. lib. 3. in 2. parte, *conf. 65. n. 1. eod. vol. & consil. 133. post n. 1. eod. vol.***

Neque credas, (c) quod hæc dispositio juris in favorem filiorum sit prorsus inutilis. Nam si filius fuerit in re certa etiam minima institutus; proculdubio si coheres universalis repudiaverit, tota (d) hereditas accrescet ipsi filio instituto in re certa. Quod tamen secus esset, si non titulo institutionis, sed titulo legati, aut fideicommissi, vel alio particulari titulo aliquid ei relicta fuisset, ut dixi supra §. institutio. Item est utilis, quia institutus capit propria auctoritate, non autem legatarius. Item, quia hæres scriptus potest intendere remedium l. si. C. de edict. divi Adri. tollen. & petere, se mitti in possessionem, non autem legatarius, &c.

Et hæc quidem conclusio de plano procedit de jure novissimo, per text. in *dict. §. aliud quoque.* & ita loquuntur DD. per me supra allegati. Sed (e) quid de jure Digestorum? Respon. quod etiam de jure Digestorum legitima erit filio relinquenda, titulo institutionis. Et hæc est communis opin. ut dicit Gul. de Bened. in 1. par. *reper. c. Raynutius. fol. 184. n. 15. Jac. de Nigris in rep. Rub. ff. de leg. 1. post nu. 17. vers. ultra alios.* De jure autem Codicis est expeditum, quod sufficit filium honorari quocunque relicto titulo. Text. est expressus in l. omnimodo. C. de inoff. testa. & in hoc nemo dubitat. Sed quidem quid, postquam habemus certam dispositionem juris novissimi, frustratorium est in hujusmodi questionibus tempus conterere.

Hæc etiam conclusio de plano procedit secundum jus civile: est enim de hoc text. expressus in *dict. §. aliud quoque.* & ita communiter tenent attestatur Imol. in d. c. Raynutius post nu. 51. *vers. Sed quidquid.* & in hoc modica est controversia inter Doctores. Sed quid (f) dicendum de jure Canonico, nunquid etiam illo jure necesse est, ut legitima filio relinquatur, titulo institutionis? Respon. in hoc varie fuerunt opin. inter DD. Nam Hostien. in c. Raynutius. tenuit, quod de jure canonico sufficeret legitima relinquere quocunque titulo: & hanc opin. dicit esse communem Alexand. in l. 1. inter cetera in princ. num. 6. quem refert Politus in *reper. l. filium quem habentem, nu. 145. in fi. C. fam. heredit. & Ruin. consil. 11. nu. 2. lib. 2. Contrarium autem opin. scilicet, quod imo etiam de jure canonico requiritur, quod legitima filio relinquatur titulo institutionis, tenuerunt gloss. in d. c. Raynutius. in verb. Relinquens. & in cap. si pater. in verb. Institut. de testam. in 6. quas dicit esse communiter approbatas idem Alexand. sibi ipsi contrarius consil. 70. num. 6. lib. 2. Hanc etiam opin. dicit communiter tenere Imol. in d. cap. Raynutius. post num. 51. *vers. Sed dubium.* & illam dicit esse communem Jas. in *dict. Aub. novissima. nu. 31. & in Rubr. ff. de solut. mar. post nu. 32. Boer. decis. 267. nu. 1. Berous in d. c. Raynutius. nu. 38. & seq. Joan. Dilect. de arte testandi. tit. 3. cau. 1. post n. 1. Probus in Apostil. ad Joan. Mon. in c. si pater. n. 25. de testam. in 6. Ex quo enim hoc de jure civili est decisum, non est inducenda discrepantia inter jus canonicum, & civile, ubi expresse id cautum in jure non reperitur. Et licet forte contraria opin. magis conveniat æquitati juris canonici: tamen propter auctoritatem DD. tenentium hanc secundam opin. non est ab ea consulendo, aut judicando recedendum.**

Sed quid (g) in testamento inter liberos, nunquid erit etiam necessarium, ut filii sint honorati titulo institutionis? dixi supra, q. 8. *vers. Sed pone.*

Item, quid (h) in testamento condito ad pias causas? dixi supra, *quæst. 6. vers. Sexto inferius.*

Item quero, quid in eo, (i) qui testator volens ingredi religionem, nunquid etiam in ejus testamento requiritur titulus institutionis ad hoc, ut testamentum ipsum valeat? Resp. Aut quæris, an requiratur, quod aliquid relinquat titulo institutionis monasterio, in quod ingredi vult, & vido, quæ dixi supra q. 28. *vers. ut vero.* Aut quæris, an requiratur, quod aliquid relinquat filio institutionis; & dico, quod non; sed sufficit, quod relinquat quocunque titulo, & filii nihilominus habebunt suam legitimam. Ita tenent Bart. in *Aubent. si qua mulier. nu. 7. & seq. C. de sacrosanct. Eccles. & est communis opin. ut dicit Claud. in d. inter cetera n. 12. & seq. Nam testam. ejus, qui vult ingredi religionem, non subiacet dispositioni juris communis, ut dixi in alleg. *quæst. 82. versic. In primo. & vers. Sed nunquid.**

Sed quid in filia femina, nunquid etiam in illa locum habebit conclusio, ut scilicet de necessitate etiam illi sit relinquenda legitima titulo (k) institutionis? Respon. quod sic, & de hoc non est dubitandum, postquam à lege sub lata est in successione differentia sexus. l. maximum vitium. C. de lib. præterit. Ideo ejus præteritione pariter vitatur testamentum, sicut præteritione filii masculi, ut dixi infra qu. 42. *vers. Item quero.*

Sed quero, tu scis (l) quod jure hodierno ita est aucta legitima ascendentium, ut legitima descendentium, ut dixi supra hoc eod. lib. §. legit. Nunquid etiam (m) hujusmodi legitima ascendentium erit pariter relinquenda titulo institutionis, sicut legitima descendentium? Resp. Bart. in d. *Aub. novissima. n. 4. C. de inoffic. testam. tenuit, quod non.* Sed contrarium tenent omnes DD. scilicet, quod imo sit etiam ascendentibus relinquenda legitima titulo institutionis. Et hanc opin. contra Bart. esse communem attestatur Anton. de Butr. *consil. 15. n. 2. Alex. in l. 1. post n. 4. de honor. possess. fec. tabulas. Dec. in d. l. 1. n. 8. C. de honor. possess. fecund. tabul. Jas. in d. Aub. novissima, nu. 37. ubi dicit, quod in hac opin. Bartol. est solus, & miratur, quod ex tam frequenti cetera Legistarum, & Canonici. Bart. nullem amicum invenerit, qui tenerit cum eo. Guliel. de Bened. in 1. part. *reper. c. Raynutius. fol. 206. nu. 249. & seq. Bertran. consil. 34. n. 6. & 7. lib. 1. in 2. parte. & consil. 43. post nu. 1. lib. 3. in 2. parte. Socin. junior consil. 64. nu. 1. lib. 2. Joan. Dilect. de arte testandi. tit. 3. cau. 2. nu. 1. pro qua facit text. in d. §. aliud quoque, dum vult ea, quæ in filiis constituta sunt, etiam in parentibus locum habere: & in practica nefas esset consulendo, aut judicando ab hac opin. recedere.**

Sed pone, (n) quod in civitate adsit statutum, loquens de legitima, & alter circa ipsam disponens, quam sit à jure communi dispositum: nunquid etiam hujusmodi legitima, ita alterata, erit titulo institutionis relinquenda? Resp. Bald. in l. maximum vitium, post num. 15. C. de liber. præterit. tenuit, quod non. Sed illud dictum Baldi communiter reprehenditur, ut dicit Claud. in d. l. inter cetera, n. 18. Polit. in *reper. l. filium quem habentem, n. 154. C. fam. heredit.* Non enim est ita de facili inducenda correctio juris communis præter id, quod à statuentibus expressum est.

Sed nunquid (o) tota, & integra legitima est de necessitate filio relinquenda, titulo institutionis? Respon. quod non; sed sufficit, quod aliqua res, quocunque illa sit, relinquatur titulo institutionis: factis enim est, quod in aliqua re, vel minima, filius sit honoratus illo titulo institutionis, & in hoc nemo dubitat.

Quid vero, si pater in testamento dicat: relinquo tibi

filio meo centum; nunquid censetur relictum iure institutionis, ita ut testamentum suscipiatur? Resp. quod non. Et ita magis communiter tenetur, ut dicit Alex. in l. humanitatis, post n. 2. vers. & pro ista. C. de impub. Nam verbum, Relinquo, adjectum certae rei, nunquam trahitur ad institutionem, ut dixi infra, lib. 7.

11 Sed quid si dicat, relinquo centum (p) pro legitima, vel pro Falcidia, non tamen dicat titulo institutionis, nunquid hoc sufficit? Respon. in hoc articulo fuit aliquando controversia inter DD. nam Bar. in Aub. unde si parens, num. 2. C. de inoffic. test. tenet, quod sufficit. Et hanc opinionem (q) dicit esse communem Alexand. in d. l. humanitatis, num. 2. Dec. in d. l. humanitatis, num. 4. quem refert Boer. decis. 267. col. 2. Hanc etiam opin. quod scilicet sufficiat pro titulo institutionis, si testator dicat, Relinquo centum filio meo pro legitima, vel pro parte sua, dicit esse magis communem Alexand. consil. 50. circa fin. lib. 7. Contrariam autem opinionem, scilicet quod imo non sufficiat, tenuit Sal. in d. Auben. unde si parens, num. 4. & hanc opin. dicit esse communem Joan. Dilect. de arte testandi, lib. 3. caut. 1. num. 1. in fin. Sed certe credo, quod Joan. Dilect. in hoc verum non dicat: quia imo opin. Bartol. est verior & magis communis, & etiam aequior: sufficit enim mentem testatoris apparere, licet verba quandoque non ita aperta esse videantur. Non enim omnis testator (ut dicitur DD.) scit dicere: heredem instituo, vel titulo institutionis relinquo. Et ab hac opin. tanquam aequiore, & quae magis favet testamentis, censetur non esse in practica recedendum.

12 Quid autem si testator dicat, relinquo filiae (r) meae centum pro dote, nunquid tale relictum suscipiatur in vim institutionis? Respon. quod sic: ex quo enim dos est jus universale, ut dixi infra lib. 4. §. dos, sequitur, quod verbum, Relinquo, illi adjectum, debet importare institutionem per ea, quae dixi infra, lib. 7. Et hanc opin. tenuit Ant. de Butr. in d. cap. Raynuius. quam dicit videri veriorum, & communiorum Ruin. consil. 14. num. 7. l. 2. Et ita observari attestatur Gulielm. de Bened. in 1. parte repet. d. c. Raynuius fol. 299. num. 275. prout illum refert Apostil. ad Alex. consil. 7. post num. 20. lib. 3. Sed revera Gulielm. ibi (quod viderim) hoc non dicit: quinimo videtur sentire contrarium, dum ait, quod haec limitatio procedit de aequitate canonica, quod forte non servare in terminis Imperii. Bene dicit, quod secundum hanc opinionem semper consulerunt Doctores Tholosani, & saepe iudicavit suprema Parlamenti curia Tholosana. Ego vero non negaverim, quin ista opinio de iure stricto aliquam patiatur difficultatem, prout etiam multi Doctores contrarium in specie tenebant: sed favore testamenti, ubi res ad hoc solum punctum reduceretur, utique inclinarem in hanc sententiam, maxime si esset iudicandum secundum aequitatem, sola facti veritate inspecta.

13 Praeterea quaero, Pater, relinquo testamentum filio tuo centum, deinde adiecit clausulam, quod nihil ultra petere possit, nunquid eo casu censetur relictum titulo institutionis? Respon. Bald. in l. si adulta, numero secundo, C. de hered. alio. tenet, quod sic: Sed in hoc reprehenditur communiter per Doctores, ut dicit Claudius in d. l. inter cetera, n. 22. Nam ex huiusmodi verbis, quae apposita sunt, ut refringant dispositionem, non debet ipsa dispositio ampliari, ut

scilicet subintelligatur titulus institutionis, qui a testatore expressus non fuit.

Uterius quaero, quid si testator in testamento dixerit, quod volebat testamentum suum extendi (s) distamine sapientis; nunquid poterit sapiens ejus distamine extendendum esse testamentum, apponere, relicto facto filii, illa verba, Jure, aut titulo institutionis? Respon. Bart. in l. ista institutio, num. 2. & 3. ff. de hered. instit. tenuit, quod non: & dicit Claud. in d. lib. inter cetera, numero vigesimo sexto in fine; quod cum sequuntur communiter Doctores. Contrarium tamen, scilicet quod imo possit, & debeat sapiens addere illa verba, Jure institutionis, tenuit Bald. in d. l. illa institutio, post num. 1. vers. sic. in ead. gloss. statui. Et hanc opin. dicit esse communem Socin. jun. consil. 143. num. 14. lib. 1. Et ita sit de facto, ut attestatur Joan. And. in addit. ad Specul. in tit. de instrum. edit. §. postremo sub num. 13. quem refert Imol. in d. cap. Raynuius post nu. 55. Socin. jun. consil. 124. n. 48. lib. 1. Et haec opin. tanquam magis communis, & consuetudine etiam roborata, tenenda est in practica, ut quantum possibile est, defensorum voluntatibus favemus. Et haec omnia nota, quia quotidie in facto contingunt.

ADDITIONES.

(a) Titulo honorabili institutionis. Vide octo casus, quibus alio quam institutionis titulo legitima filio relinqui potest, apud Casan. in consue. Burg. de success. rub. 7. §. 4. n. 7. & seq. viginti autem accumulata Rubi. Auth. novissima, C. de inoff. numer. 259. GOVERN.

(b) Ut testamentum valeat, requiritur, quod filio relinquantur legitima titulo institutionis. Obiter hic addendum: quod si legitima nihil sit aliud, quam congrua portio ejus, quod ab intestato jure legitime successione habuit, fuisse, l. Papinianus. 8. §. si quis mortis. 6. ff. de inoffic. testa. l. parentibus. 8. & l. quae super. 2. C. eod. l. 2. C. de inoffic. donatibus. Ideo inducitur, ut per eam quaelibet inofficiosa tollatur, & testamenti impugnatio evitetur. Bald. consil. 69. n. 1. lib. 1. Danell lib. 19. comment. de jur. civ. c. 4. vers. sed hoc intelligo. &c. Dominicus Card. Tuschus rom. 5. pract. consil. lib. 1. conclus. 181. n. 1. & seqq. Rosenthal. de feud. c. 7. concl. 13. n. 3. rom. 1. Matthias Berlichius consuetudinem praedictam part. 3. conclus. 11. nu. 7. Et si vero non defuit, qui opinatur, jure novissimo legitimam non solum institutionis, sed etiam legati, donationis, fideicommissi, & alio quocunque titulo relinqui posse, Bernhard. Walther. lib. 1. mistellan. cap. nono. Joan. Vaudus libro primo variis quest. 4. quibus. Forcatur. Noyemant. dial. 35. Cuiac. in jur. not. ad §. ultim. Instit. de inoffic. testamento. Anton. Faber. parte prima de erroribus praet. deced. 14. error. 6. Arumans Exer. tit. Justin. 10. th. 18. Equin. Bato. in §. sed haec ita 3. Instit. de inoff. testam. Tremlet. disput. secl. 13. th. 12. lib. 4. volum. 1. contraria tamen sententia uti receptissima, ita & verissima iudicatur: camque praeter Clarum nostrum, & ab eo recitatos, sequuntur Viglius, Faber, Balduinus, Vultejus, Gi-phanus, Schilboeck, Schneidervinus, & alii in §. ultim. Instit. de inoffic. testam. Sichelardus. n. 7. & Gilkenius n. 37. in Authen. novissima, C. eod. Covarr. in c. Raynuius 16. §. 1. nu. 1. de testam. Corcius in l. filium 24. n. 82. C. famil. ereisc. Duaren. ad tit. de inoffic. testam. cap. 17. circa finem. Menochius lib. 2. de arbit. Jude. quest. cent. 2. cap. 149. n. 29. Fottler. lib. 2. disput. 13. th. 23. Fachinus lib. 4. controvers. jur. cap. 24. §. 30. Henon. disput. 9. controvers. 13. Grassus lib. 1. recept. sentent. §. legitima. q. 22. & §. testamentum q. 35. n. 1. Dominie. Cardinal. Tuschus d. com. 5. practice. conclus. tit. L. conclus. 198. Roland. Passager. in tract. de testamen. & ultim. volunt. rubric. 27. numer. 22. & plures alii, quos novissime refert, probatque Berlichius dicit. part. 3. conclus. 15. nu. 8. Fundamentum hujus communis sententiae solidum extat in Novell. 115. cap. 3. in princip. ubi expressissime dicitur, quod

filii

filii vel nominatim exheredari, vel heredes institui debeant: nec sufficit, si per donationem, legatum, ma relinquantur.

Non t obstat huic textui in Novell. 118. c. 1. in med. vers. sed quod congerit, ubi itidem verbis discretis disponitur, quod legitima non tantum instituitur, sed legati etiam, fideicommissum, & alio quovis titulo relinqui possit. Nam (repudiat, & alio quovis titulo relinquitur) recte respondetur, aliorum diversis conciliationibus) ac antiquiorum, hanc Novell. 18. c. 1. utpote Novell. 115. cap. 3. tanquam recentiorum, & posteriorum: ita ut hodie legitima nullo, nisi institutionis titulo relinqui queat. Quod autem d. Novell. 18. cap. 1. sit prior, & antiquior, quam d. Novell. 115. cap. 3. ex utriusque fine ad oculum patet: Siquidem d. Novell. 18. cap. 1. est promulgata Anno Christi 536. ad d. Novell. 115. cap. 2. est facta five promulgata Anno 541. ut ibidem in fine sub lit. G. Gothofredus notat. Et sic Novella 115. quinque modo post dictam Novell. 18. publicata est. Nec movet, quod reperitur a differentibus: in d. Novell. 115. cap. 3. nullam correctionem fieri mentionem, sed additionis duntaxat: & verisimile non esse, quod Justinianus Imp. in eodem authenticorum libro, constitutiones scilicet corrigentes inserere voluerit. Quandoquidem non novum, aut insolitum in iure nostro est, men in illa nominatim correctionis mentio non fiat; sed sufficit, si tracte & cum effecta in ea comprehendatur: quemadmodum eleganter offendit Berlichius d. part. 3. c. 1. §. 15. n. 8. Et huc quoque pertinet, quae a nobis tradita sunt ad §. ultim. Instit. de inoffic. testam. nu. 4. & seqq. HARP.

(c) Neque credas, &c.) Tamen in re certa institutus, & de restituendo gravatus Trebellian. non deducit, Cravet. consil. 186. & fecundum, five emphiteusis pro hereditas accepta non pertinet ad filium heredem singularem, Covar. l. 7. var. resolut. cap. 18. n. 5. Clar. §. feud. qu. 86. & §. emphiteus. qu. 16. & 18. Rolan. consil. 21. n. 44. & 53. vol. 1. Burl. consil. 92. n. 25. & seq. Ideoque sit ut tota inter institutionem singularem, & generalem differentia intercedat. GIACH.

(8) Totam hereditatem accipere ipsi filio instituto in re certa. Ratio, cur liberis t praesertim legitima institutionis titulo relinqui debeat, non tantum illa est, quod hoc fiat in favorem filiorum: cum titulus institutionis sit honorabilior titulo legati, donati, & similibus, ut per quem testator instituit heredem in locum suum substituat, ut ipsum quasi representet, argum. l. filium. 5. §. sed & si portio. 6. in fin. ff. de legat. praesent. l. 1. §. 1. §. 26. in fine principii ff. si quis omnia cap. testamenti, &c. sed & magis fundamentalis haec perhibetur: quod liberis legitima titulo institutionis sit relinquenda propter jus accretionis. Quia si filius cum aliis est coheres in sua legitima institutus: tunc si alii coheredes repudiant, vel aliter heredes esse non possunt, filio accrescit l. liber homo. 50. §. cum qui ex institutus. 3. ff. de hered. instit. Secus si titulo legati, aut fideicommissi, vel finili legitima relicta esset: quoniam tunc hereditas vel repudiatis vel non aduentibus, filio, vel alii legatario nihil accrescit. l. eam, quam 14. C. de fideicommiss. Atque hanc rationem, ultra Clarum nostrum, tradunt amplexanturque Bart. in d. Novell. 18. in princip. n. 4. sub st. Roland. Passager. d. tract. de test. & ultim. volunt. rubr. 17. numer. 22. Jafon. in d. auth. noviss. num. 13. C. de inoffic. test. Covar. in d. c. Raynuius 16. extr. de testam. §. 1. n. 2. & alii quos refert, & sequitur Berlichius d. concl. 15. nu. 10. HARP.

(9) Sed quid de jure Digestorum. Non t solum jure Codicis: sed & jure Digestorum, legitimam quocumque titulo relinqui posse, liquido constat ex lege Papinianus, 8. §. si quis mortis. 6. de inoffic. testam. l. etiam si 30. l. si debita 15. ff. de bonis liberorum. l. omnimodo. 30. l. si quis suo, 33. & l. servus 36. post princip. vers. querebatur itaque quis rem donatam. &c. C. de inoffic. test. Quamquam post Clarum hic, alter sentire videatur Thadeus Pifoneo l. 2. var. resolut. c. 8. numero 1. vers. quod quidem jus, &c. & ceteri, per hunc relati. HARP.

(f) Sed quid dicendum de jure canonico. Quod etiam t de jure canonico necesse fit, ut legitima titulo institutionis relinquantur, praeter Clarum hic, & alios ac allegatos, tenent Dilauc Covarr. in d. c. Raynuius, 16. de testam. §. 1. n. 10. & seq. Fernand. Valsquius de success. creat. §. 20. n. 234. Pifo d. lib. 2. c. 8. num. 1.

vers. quinimo etiam de jure Canonico. &c. Grassus d. §. testa. qu. 35. n. 6. Viglius ad §. ultim. Instit. de inoffic. testam. n. 3. post princip. vers. idque jure etiam proficisco Salic. in l. ultim. C. famil. ereisc. n. 4. holque citans Berlichius d. part. 3. conclus. 15. num. 13. Nec t obstat textus in d. c. Raynuius 16. post princip. vers. domum, & quendam horum in eodem testamento relinquent, & vers. seq. extr. de testam. ex quo evinci posse videtur satis esse, si liberis legitima titulo legati, donati, similibus relinquantur. Nam (omissis aliorum solutionibus) non male responderetur, quod in istor cap. nihil disponatur; sed solummodo tenor, & ordinatio testamenti recitetur. Atqui tralatum est, quod ex recitatione litterarum, vel alterius tenoris, nulla certajuris dispositio colligi possit; praeterea, si ea ad correctionem alterius juris tendat. Berlich. d. concl. 15. n. 14. HARP.

(g) Sed quid in testamento inter liberorum. Et si interpretes non pauci existimant, conclusionem predicatam, qua hodie legitima solo institutionis titulo relinquenda est, non procedere in testamento inter filios liberorum conlecto, Accur. in d. auth. novissima. in verb. titulo. ibique Jafon. nu. 16. C. de inoff. testam. & Azonibi in sua summa. Jacob. Butrigr. & Anton. de Vultejus in d. c. Raynuius 16. de testam. ibique Hostiens. in summa. Masuerus in sua praxi, tit. de success. & ultim. volunt. Ruin. consil. 37. nu. 6. lib. 1. Corafius in d. l. filium. 24. n. 82. C. famil. ereisc. Alexand. consil. 168. n. 6. lib. 5. Matthaei. singul. 140. numer. 1. & seqq. Stephanus Bertrandi. consil. 187. n. 1. & seqq. vol. 4. Joan. Papon. in tract. de errorib. lib. 20. tit. de testa. jenr. 7. Nicol. Boer. decis. 267. n. 1. & seqq. Contrariam tamen sententiam, quod videlicet etiam in testamento inter liberorum solos, nulla extranea persona admissa, condito, legitima titulo institutionis relinquenda veniat, amplectuntur (ultra Doctores, supra ad quest. 8. n. 5. memoratos) Petrus Gilkenius in d. auth. novissima nu. 35. C. de inoffic. testam. Fachin. lib. 4. controvers. jur. cap. 24. Herman. Vultejus ad princip. Instit. de exheredat. liber. num. 16. Valsquius in tract. de success. creat. lib. 2. §. 20. part. 4. num. 218. eodem refertur Berlichius d. conclus. 15. n. 20. Huiusque sententiae fundamentum satis firmum petitur ex textu inevitabili in d. Novell. 115. cap. 3. ubi generaliter decioitur a Justiniano, filios esse instituendos, vel ex iustis causis institui titulo ad hereditatem vocandos. Cum ergo Imperator de testamento a parentibus inter liberorum facto aperte loquatur, nulliusque extranei mentionem faciat, & nihilominus istam observationem five solemnitatem requirit: perspicuum fit, omnem dubitationem ulteriolem inane, & supervacaneam esse. Accedit textus iteratus in Novell. 107. cap. 1. ubi clare, & quidem eleganter dicitur, quod prout filios heredes institueret, vel institutionis titulo nisi aliquid relinquere debeat.

Huic t decisioni non adversatur l. haec consuetissima. 21. §. ex imperfectio. 1. C. de testam. ex qua evincitur, quod pater, qui inter liberorum testatur, omnes juris civilis solemnitates negligere possit: & consequenter legitimam liberis titulo institutionis relinquere non teneatur. Lex namque illa de hifce solemnitatibus est intelligenda, quae specialiter in favorem liberorum non sunt inductae, sed quae juris sunt communis. Ast ubi solemnitates specialiter liberorum favore introductae est: eam ne quidem in testamento inter liberorum praeteriri posse, verisimum est. Quod enim solemnitates juris civilis in ejusmodi testamento sunt relaxatae, id factum est ob merum liberorum favorem: ut proinde in illo- rum odium retorqueri non debeat, argum. l. nulla, 25. ff. de legib. l. quod favore, 6. C. eod. cap. ob gratiam. 61. de regul. jur. in §. 6. Quare cum ad honorem & exultationem liberorum maxime pertinet, ut legitimam titulo institutionis ex patris testamento consequantur, non est credendum, dictam l. 21. §. 1. C. de testa. institutionis solemnitatem a testamento inter liberorum fuisse, Eaque de re vide copiosius differentiam Thadeum Pifoneo l. 2. var. resoluti c. 8. n. 2. HARP.

(h) Quid in testamento condito ad pias causas. Quamquam t in testamento ad pias causas conlecto non requiritur Clarus noster supra ad questio. 6. nu. 8. alii communitur opinantur, quod legitima liberis titulo institutionis relinquantur, Jafon. in d. auth. novissima num. 19. & seq. C. de inoff. testam. Bertrandi. dicit. consil. 187. num. 2. volum. 4. Pifo dicit. cap. 8. n. 7. ubi plu-

106

Sed quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet, quod filio instituto sub conditione casuali, vel mixta, testamentum est nullum, habeat locum etiam jure hodierno. Dubium autem facit, quia hodie de legitima filii rejicitur omnis conditio, ut dixi supra §. legitima. merito filius debet censeri, tanquam in legitima pure institutus, & sic sustineri testamentum. Respond, in hoc articulo variæ fuerunt Doct. opin. nam antiqui omnes usque ad Bart. tenebant, quod etiam hodie tale testamentum non valeat. Et hæc opin. dicit esse communem Soc. consil. 97. post num. 3. & consil. 98. num. 1. eod. volum. ubi enumerat auctoritates. Et opinio Bar. qui contrariam tenuit (uti statim subjiciam) communiter improbari affirmant Joan. Dilect. de arte testandi, in 3. cau. 1. num. 2. Contrariam autem sententiam, scilicet, quod imò hodie tale testamentum sustineatur, tenuit Bart. in d. l. si pater. nu. 2. & in l. sius quoque, in pr. post nu. 3. vers. Reintro. ad gloss. ff. de hered. instit. & hæc opin. dicit esse communem Jason. in d. l. si pater. n. 19. & sequenti. Bertrand. consil. 116. nu. 2. in 2. parte, & consil. 135. num. 1. lib. 2. in 2. parte, & consil. 166. n. 5. lib. 6. & consil. 245. num. 3. eod. volum. Gratus consil. 112. num. 3. lib. 2. Apollin. ad Bart. in d. l. si pater sub num. 2. & dicit Paul. de Castro, in d. l. sius quoque, in princ. num. 1. in fi. quod opin. Bart. communiter tenetur. Dicit etiam ibi Paul. de Castro, sed non in libro meo, quod ita servat totus mundus, prout illum refert Alexand. in d. l. si frater nu. 9. & Corn. consil. 301. in littera F, lib. 4. Hanc etiam opin. Bartol. magis communiter observari attestatur Corn. consil. 114. in princ. lib. 4. Tu ergo, quidquid dicant alii, tene opin. Bart. tanquam magis communem, & veriorum, per tex. in l. scimus, §. cum autem. C. de inoff. testam. quem Bart. ad hoc propositum eleganter inducit, neque illi aliqua bona responsio iudicio meo accommodatur per tenentes contrarium. Cum etiam hæc opinio sit æquior, & favet testamentis, & adfuit tot illustres Doct. affirmantes illam in præctica communiter observari: non puto esse ab ea consulendo, aut judicando recedendum.

ADDITIONES.

(a) Nunquid filius in potestate possit institui sub conditione. Brevis hic addendum: quod si conditio nihil sit aliud, quam adjectio, qua dispositio, sive institutio heredis suspenditur in futurum eventum, definitore Francisco Duareno ad titul. ff. de condit. institution. cap. 2. Eaque aut possibilis est, aut impossibilis, auctore Julio Paulo lib. 3. sentent. tit. 5. Possibilis est conditio est, quæ institutioni adjecta fieri & venire potest. D. Georg. Obrecht. disput. 20. th. 337. Impossibilis est conditio proprie dicitur, cui natura impedit eam, quominus existat: ut si dicam: Si colum digito attingeris, si volaveris, si Rhenum ebiberis, &c. hæc eris §. si impossibilis. 11. Inst. de instit. stipulat. Possibilis est autem conditio triplex perhibetur: potestativa, sive arbitraria: casualis, seu fortuita, & mixta l. ultim. §. si autem aliquid. 7. C. de caduc. tollend. l. ultim. C. de necess. servis hereditibus instituend. Quas species ipse Clarus hic perspicue explicat. Easdem & nos explicuimus ad §. impossibilis. 10. Inst. de hereditibus instituend. n. 2. & seqq. Hæc.

(b) Tres species conditionum. Hic cadit pulcherrima dubitatio: An institutio heredis per patrem testamentum facta hoc modo, videlicet, Casu, quo A. stare nollit cum B. & C. fratribus suis, seu alii ejus fratres nollent stare, & habitare cum prædicto A. dicatur facta in pœnam privationis vel resoluta in conditionali dispositione, quod non dicatur factam pœnam privationis, sed sit conditionalis dispositio, commune vide per Soc. consil. 21. col. 1. vol. 3. quod dixi etiam in collect. mea commun. opin. verb. institutio n. 3. Gratian.

(c) Et sub hujusmodi conditione potest filius institui. Indubitatum est, omnem et possibilem condi-

tionem institutioni adjecti posse, adjectamque servari debere: quia testator id voluit, cujus voluntas totum in testamento fecit, l. ex factis. 35. §. verum, 2. ff. de hereditibus instituend. Ubi tamen diligenter discernendum: an extraneus, an vero filiusfamilias sit institutus. Extraneus sub quavis conditione possibilis hæres potest institui: quoniam liberum est testatori, illum hæredem facere, vel non facere. Et præterea, conditione existente, hæres existit: non existente, non existit. Existere vero conditio potestativa tam videtur, cum per heredem non fiat, quominus impletur. Tum enim pro completa habetur, l. qua sub conditione. 8. §. penult. ff. de condit. instit. l. i. jure civili. 24. ff. de condit. & demonstr. l. si mater 2. ubi Gothofred. C. de instit. At filiusfamilias non nisi sub conditione potestativa recte hæres instituitur. Nam si institutus est sub ea conditione, quæ in ipso potestare non est, institutio non valet, & testamentum nullus momenti est, l. Lucius Titius. 83. ff. de condit. & demonstr. l. ult. in princ. ff. de condit. instit. l. si pater filium. 4. C. de instit. & substit. Etenim si instituitur sub conditione casuali: non existente conditione, quod facile evenire potest, contra leges reperitur præteritus: ac proinde, non expedito eventu, statim pro præterito habetur: quia non nominatim filii expressè est institutus, nec expressè exheredatus, initio tit. Instit. de exheredat. liber. §. eadem hæc 12. Instit. de hereditibus que ab intest. desunt. Fachin. lib. 5. contro. vers. jur. c. 71. Et licet idem de qualibet conditione, quæ non existit, dici queat: tamen filio institui merito potest, quod non pariter ei conditioni, quæ in ipso potestare fuit, ut tradit Cajac. ad l. sius quoque 4. ff. de hered. instit. Duaren. ad d. tit. ff. de condit. instit. cap. 4. Ex quo etenim potest filius conditionem adimplere, censeatur quasi pure institutus: & ideo si illam non adimplet, videtur tacite paternam hereditatem repudiare, ut scite Clarus hic loquitur. Hæc.

(d) Respectu legitime. Imo vero à potestativa conditionis onere immunis est legitima, Bal. Sal. Cast. Mod. Paris. l. quoniam privatus. C. de inoff. testam. de quo vid. Gabr. tit. de legit. concl. 1. Govean.

(e) Contra bonos mores. Imo vero conditio contra bonos mores nullo casu ex filio institutus rejicitur, sed eam labefactat, & evertit, text. est singularis in l. filius. ff. de cond. inst. Soc. in l. non dubitamus, ff. de cond. & dem. Bald. Cor. Dec. Jac. de S. Georg. in l. si pater. C. de inst. & substit. Gov.

(f) Sub hujusmodi conditione casuali, vel mixta non potest filius institui. An et quatenus testamentum, in quo filius est institutus sub conditione casuali, vel mixta, nec in defectum ejus conditionis exheredatus, valet, post Clarum nostrum, & ab eo relatos, abunde exponunt Hieronym. Gabr. consil. 131. n. 14. Fernand. Vafq. de success. event. §. 20. num. 8. Michael Grassi lib. 1. recept. sent. §. testam. q. 37. n. 2. & Thad. Pifo lib. 2. var. resolut. c. 11. num. 1. & aliquot seqq. Hæc.

(g) Exheredatur. Et itam regulam, quod filius haud possit institui à patre sub conditione casuali, nisi sub contraria exheredetur, cum suis ampliacionibus, atque limitationibus, vide per Duen. reg. 368. in vol. divers. Et in institutione conditionali, scias hic, quod non transmittitur ad hæredes moriente instituto ante impletam conditionem, gl. est communiter approbata in l. unica Cod. de his que ante epos. tabul. ut attestatur Crav. in consil. 58. sub num. 15. quod etiam dixi in collect. mea commun. opin. verb. institutio, nu. 7. Gratian.

(h) Filius non remanet institutus. Item quod filius haud censeatur institutus per conditionalia verba ab ipso testatore prolata, ut si sic dixerit: si filius meus me vivente moreretur, nepotem instituo: commune dixi in collect. mea commun. opin. in verb. filius sub n. 35. ubi vide. Gratian.

QUESTIO XL.

SUMMARIA.

EX CLARO.

- 1 Filium posse ex causa à patre exheredari.
- 2 Et quid si illum exheredet nulla inserta causa.
- 3 Et quid si sit inserta, sed non legitima.
- 4 Et quid si sit legitima, & ab hærede.
- 5 Et quid si non probetur.
- 6 Et an que dicitur de exheredatione, locum habeant in testamento militis.
- 7 Et an in filio emancipato.
- 8 Et an in legitimo.
- 9 Et an in filia per statum exclusa.

Ex Additionibus.

- 1 An si causa exheredationis in testamento fuerit à testatore omissa, testamentum sit nullum, etiamsi filius ingratius exierit, hæresque ingratitudinis causam probare velit.
- 2 Si causa ingratitudinis, in testamento expressa, non sit legitima: nunquid hoc casu testamentum sit nullum.
- 3 Et quid, si causa quidem inserta sit, sed non probata.
- 4 Hæres, & locum, & tempus commissæ ingratitudinis probare tenetur.
- 5 Quid statuendum, si exheredetur filius emancipatus, remiss.

D ictum est in patris testamento necessariam esse filii institutionem, ad hoc ut testamentum ipsum valeat: Scire tamen debes, quod potest etiam ex (a) causa filius à patre exheredari: (b) & ideo immo filius in testamento reperitur, vel institutus, vel exheredatus, sustinetur testamentum. Ut autem perfecte intelligas hanc materiam exheredationis liberorum, quam DD. diversimode explicant, & scias, quando testamentum propter exheredationem reddatur nullum, vel inofficiosum, & consequenter in quibus casibus hodie fit locus querelæ, considerandi sunt nonnulli casus.

Aliquando enim (& iste est primus casus) pater exheredat filium (c) nulla inserta causa, & hoc casu testamentum est ipso jure nullum: & sic non est opus querela ad illud rescindendum. Et hæc est commun. opi. ut dicit Imol. in l. 1. nu. 6. & 8. ff. de test. & in l. filio præterito, post mon. 30. ff. de inoff. rupto. Curt. jun. in d. auct. ex causa, num. 42. C. de lib. præter. & dicit Jaf. in d. auct. ex causa, post nu. 18. quod in hoc nemo contradicit. Ex quo enim per dispositionem §. aliud quoque capitulum. in auct. ut cum de appell. cognos. cautum est, ut in exheredatione nominatim causa inseratur: merito non inserta causa, & sic non servata forma à lege tradita, actus remanet ipso jure nullus, & in hoc non est controversia apud Doct.

Aliquando vero in exheredatione est inserta causa, & tunc aut causa (d) inserta non est ex causis legitimis, ex quibus pater potest filium exheredare: puta, quia dicat, exheredo filium meum, quia nolui dare operam litteris, vel hujusmodi: & tenendum est, quod etiam eo casu testamentum sit ipso (e) jure nullum, & consequenter, quod non sit opus querela. Paria enim sunt quid non fieri, vel minus legitime fieri: neque potest dici servatam esse formam à lege traditam: & ex quo talis forma laborat vitio repugnante ipsi legi. Et ita communiter tenetur, ut ait Imol. in l. 1. n. 6. ff. de test. & in d. l. filio præterito, nu. 30.

Jul. Clar. Sentent. Pract. Civil. Tom. I.

QUES-

Quandoque pater in exheredatione (f) apposuit causam legitimam, & tunc est etiam distinguendum. Aut enim talis causa est vera, quia scilicet hæres institutus probat illam esse veram (& hic est tertius casus) & tunc valet exheredatio, & frustra tradamus, an hoc casu sit locus querelæ, quia cum testamentum valeat, & exheredatio ipsa juris dispositione fovetur, inanis esset querela, si per filium proponeretur.

Aut talis (g) causa inserta non probatur ab hærede (& iste est quartus casus) & tunc bene valet ipsa exheredatio, & ex quo non laborat defectu formæ à lege traditæ, sed potest deinde per querelam testamentum ipsum, tanquam inofficiosum, rescindi. Et hæc conclusio est clara, & per omnes approbata, ut dicit Curt. jun. in d. auct. ex causa post num. 42. vers. alias dicit. Et ita communiter teneri attestatur Imol. in d. l. n. 6. ff. de test. Corn. consil. 158. in littera T, la. 1. lib. 2. & consil. 225. in litter. E, li. 3. Hanc etiam dicit esse communem Alex. in d. Auct. ex causa, n. 2. Jaf. in d. auct. ex causa, post n. 18. Et sic nota, quod ad hoc, ut exheredatio valeat, duo necessario requiruntur. Primum, quod causa legitima nominatim inseratur in testamento. Secundum, quod ipsa causa ab hærede probetur: & hanc dicit esse communem conclusionem Curt. jun. in Auct. non licet, n. 17. C. de lib. præter. & hic habes casum, in quo negativa est fundamentum intentionis, & tamen non (h) debet probari: de quo tamen articulo vide, que dixi infra lib. 7. §. probat. Sufficit enim filio si dicit testamentum paternum, in quo ipse est exheredatus, esse inofficiosum, & causam ipsam exheredationis non fuisse veram. Nam si hæres non probaverit illam esse veram, exheredatio non valet, & consequenter testamentum ipsum corruet, tanquam à demente, & insano conditum. Hoc tamen, quod dixi secundum communem opin. exheredationem non valere, nisi causa probetur, intellige, ut procedat, quantum ad hoc, ut exheredatio sustineatur, si testamentum per querelam impugnetur. Nam ad hoc, ut mereo jure valeat, sufficit, quod causa ipsa legitima nominatim inserta sit, licet non probetur. Ita dicit gl. in l. 1. in glo. 1. in fi. ff. de test. & est communis sententia, ut dicit Aret. in ca. 1.1. col. 3. vers. in ea gl. ibi, & col. 4. vers. Sed consequenter.

Neque putes modicam utilitatem in hoc versari, an si testamentum reddatur ipso jure nullum, an tamen sit impugnandum per querelam: quia hæc differentia maximi est effectus. Si enim testamentum est nullum, filius habet spatium 30. annor. ad dicendum ipsum nullum. Communis est enim conclusio, quod jus dicendi nullum minore temporis spatio non præscribitur, ut dixi infra lib. 7. §. præscriptio. Si vero testamentum valet, sed est per querelam rescindendum: certum est, quod querela non durat nisi quinquennio, ut est in jure notissimum.

Sed quæro, nunquid hæc conclusio, quæ habet, quod injuste exheredatus possit testamentum paternum rumpere per querelam inofficiosi, habeat locum etiam in testamento militis? Respond, quod quidquid esset de jure antiquo, hodie proculdubio, etiam contra testamentum militis habet locum querela. Ita tenet Gloss. in fi. in verbo, testamentum. C. de inoff. testam. & est communis opin. ut dicit Alexand. in l. centurio, mem. 50. ff. de vulg. & ideo, si pater miles testans de bonis castrensibus prætereat, vel sine causa exheredet filium in potestate, hodie ejus testamentum subjacet querelæ. Et hæc dicit esse communem opin. Imol. in d. l. filio præterito, 32. in fi. de inoff. rupto. Alex. in d. Auct. ex causa, n. 5. Baver. in §. illis autem, n. 17. Instit. de test. milit. Item quæro, quid in filio emancipato, (i) an & ipse, si sine causa, vel cum causa, quæ deinde non pro-

F betur,

betur, fuerit exheredatus, poterit dicere testamentum nullum, vel illud per querelam inofficiosi rescindere? Respon. quod sic: nam hodie quoad exheredationem inter filios emancipatos, & filios in potestate, nulla est differentia. Et haec est communis opi. ut attestatur Cur. jun. in d. *Aut. ex causa*, n. 43.

8 Uterius quaero, quid in legitimo? dixi infra, *quasi*, 48.

9 Quaero etiam, quid in filia per statutum exclusa? dixi infra, q. 42. *vers. Item quaero*.

ADDITIONES.

(a) *Ex causa*.] Et quod testamentum, in quo filius est exheredatus cum causa legitima expressione, valeat, commune dixi in collect. mea commun. opin. verbo, *testamentum*, n. 8. *vers. Item ex causa exheredari*. Hic scias exheredationis causas nunquam esse adjuvandas, l. cum quidem in fi. ff. de lib. & postum. & habetur etiam per gloss. in §. *patnales*, in verb. in jus vocasset. In his de actio. GIACH.

(b) *Exheredari*.] Adverte, quod exheredatio debet esse pura: alias si sit sub conditione, haud valet: hanc communem cum suis ampliationibus atque limitationibus remissive, vide per Duen. *rep.* 278. ubi etiam dixi in collect. mea commun. opin. in verb. *exheredatio*, n. 11. ubi etiam posui, quomodo accipiatur illud dictum §. August. dicentis, qui volunt filium exheredare; atque Ecclesiam institueri, alium querant consul. orem, quam Augustinum. GIACH.

(c) *Pater exheredat filium nulla infecta causa*.] Si pater filium exheredat, nullamque ingratiitudinis causam testamentum inferat, poterit filius testamentum nullum dicere: neque et querela opis erit, quamvis ingratum existerit, haereseque causam legitimam probaverit. *Novell.* 115. cap. 3. circa fin. *vers. si quis igitur, &c.* & *aut. non licet*, c. de lib. *præterit.* Et post Clarum *postum.* ab eoque relatus hoc loco, tradunt Mich. *Grass.* li. 1. *recept. sent.* §. *testamentum*, q. 41. num. 1. & Thad. Pifo lib. 2. *variar. resolut.* c. 9. num. 3. Ant. *Comel.* tom. 1. *variar. resolut.* ju. civ. c. 11. num. 11. Fernand. *Vasqu.* de *success. creat.* §. 30. num. 179. Franc. *Mant.* de *conject. ult. volunt.* lib. 4. r. 11. num. 37. Petr. *Gregor.* lib. 44. *synonym. jur.* c. 3. *Fachinus* lib. 6. *controverf. jur.* c. 76. *Covarr.* in cap. *Ravennus* lib. 6. in *prin.* n. 7. & 8. de *test.* Idque accuratius explanavimus ad §. *fin.* *Institut.* de *exhered. liber.* n. 88. & *seqq.* HARR.

(d) *An causa infecta non est ex causa legitima*.] Quod si dicitur, causa in testamento non expressa, testamentum esse nullum, locum etiam sibi vindicet, si causa fuerit expressa, sed non legitima. Nam adhuc testamentum est nullum, neque opus est querela ex ratione hic per Clarum allata, quem refert, & sequitur Thad. Pifo lib. 2. *var. resolut.* c. 9. n. 6. HARR.

(e) *Si ipso jure nullum*.] Hanc opinionem amplectitur Bartol. ad l. 1. r. ff. de *testam.* n. 12. Arct. num. 2. Paul. n. 9. *Gomel.* de *testa.* c. 11. n. 10. *Corn. conj.* 140. n. 1. *contrariar. vero sententiam*, hoc nimirum casu testamentum pro inofficioso querela expugnandum defendit Ien. *aut.* ex *causa*. *Vigl.* & *Steph. Bod.* in *rub. Instit.* de *inoffic. testam.* GOVEAN.

(f) *Exheredatione*.] Quid si in uno testamento infirmitas sit Titius, & in alio exheredatus; quod non valeat talis exheredatio, decidit Ang. Arct. in §. 1. *Instit.* *quib. mod. testa. inhi.* n. 4. Et quid si conferatur exheredatio, vel privatio hereditatis post jus quaesitum, puta, testator instituit Titium heredem suum, qui si testatoris uxorem molestaverit in tali relicto, privatur ejus hereditate: vide, & dic, ut per Angel. de Arct. ubi supra n. 1. Et quid si in eodem testamento testator instituit filium suum, & in eodem testamento sub conditione exheredavit; quod valeat testamentum, & sub contraria conditione censetur institutus, decidit Angel. Arct. eod. §. 1. n. 3. Itam an exheredari possit filius nubens in viro patre, vel alimentis privati: vide per Rinin. in *conf.* 133. GIACH.

(g) *An talis causa infecta non probatur ab herede*.] Si causa ingratiitudinis in testamento, sive exheredatione infecta, ab herede non sit probata: valet quidem testamentum, cum in forma peccatum non sit: sed per querelam inofficiosi testamenti rescinditur, ut post Clarum nostrum, & alios, tradunt *Gomel.* d. tom. 1. *var. resolut. jur.* civ. l. 11. num. 10. *Francisc. Mant.* de

conject. ultim. volunt. d. lib. 4. tit. 11. n. 35. *Grass.* d. §. *testamentum*, q. 41. n. 3. & Pifo d. c. 9. n. 6. ubi illud observandum subjicit: quod quamvis si neque locum, neque tempus commisit ingratiitudinis exprimi in testamento sit necessarium, haeres tamen & locum, & tempus probare debeat, per notata Alexan. *conf.* 202. n. 9. vol. 2. Socin. *sen. conf.* 105. in *fin. vol.* 3. *Jafon.* in *authen. non licet*. n. 12. C. de lib. *præterit.* & *Franc. Mant.* d. lib. 4. tit. 12. n. 34. HARR.

(h) *Non debet probari*.] Olim quidem tenebatur filius exheredatus agens de inofficioso, probare testamentum inofficiosum, & sic sine causa se fuisse exheredatum: hodie vero secus, cum magna sit praesumptio pro filio adversus patris exheredantis testamentum, quæ in heredem transfert onus probandi causam exheredationis fuisse iustam: ut tradit *Did. lib. pract.* c. 6. c. 6. & dixi in *collect. mea commun. opin. in verbo, exheredatus*. GIACH.

(i) *Quid in filio emancipato*.] Equid si filius emancipatus, si sine infectioe causa, vel cum causa, non tamen probata, sit exheredatus, testamentum nullum dicere, vel illud per querelam inofficiosi rescindere queat, post alios, quos allegant, late declarat *Gomel.* d. c. 11. n. 35. & *Grass.* d. q. 41. n. 11. Hucque consentit etiam, onæ annotavimus in §. *emancipator*, 2. *Instit. de exhered. liber.* HARR.

QUESTIO XLI.

SUMMARIA.

EXCIARO.

- 1 *Quæ sint causæ in jure expressæ propter quas filius potest à patre exheredari.*
- 2 *Et an propter alias similes, vel majores exheredari.*
- 3 *Et an propter injuriam verbalem patri illatam.*
- 4 *Et an ex eo, quod filia sine patris consensu alicui nupsit.*
- 5 *Et an eo casu teneatur pater illam dotare.*
- 6 *Et an ex eo, quod filius vasalli dominum offenderit.*
- 7 *Et an si pater sit prodigus, poterit mater filium exheredare, ne patri queratur usufructus.*
- 8 *Et quid si filius post commissam ingratiitudinis causam, factus sit furiosus, nunquid poterit adhuc à patre exheredari.*
- 9 *Et an secundum jus nocissimum possit filius posthumus à patre exheredari.*

Ex Additionibus.

- 1 *Quæ sint causæ in jure expressæ, ob quas filii à parentibus possunt exheredari.*
- 2 *Prima exheredationis causa.*
- 3 *Filius semper honestus, & sanctus debet esse persona parvis.*
- 4 *Quo casu liberi parentibus manus licite inferant.*
- 5 *Quid juris, si liberi manus saltem adversus parentes levasse dicantur.*
- 6 *Interpretatio extensiva in materia odiosa locum non habet.*
- 7 *Secunda exheredationis causa.*
- 8 *Liberi parentes honore, non consumelia afficere debent.*
- 9 *Qualis hic injuria intelligatur.*
- 10 *Gravis injuria verborum equiparatur verberibus.*
- 11 *Tertia exheredationis causa.*
- 12 *Quibus in causis liberi parentes accusare possunt.*
- 13 *An liberi sint exheredandi, si in criminalib. testimoniis dixerint, advocaverint egerint, aut sententiam inferunt adversus parentes.*
- 14 *Quarta exheredationis causa.*
- 15 *Malefici qui hoc loco intelligantur.*
- 16 *Medici Empirici malefici annumerandi.*
- 17 *Quinta exheredationis causa.*
- 18 *Non potest major esse ingratiitudo, quam illius viri alicuius instituti, à quo vitam accepit.*
- 19 *Sufficit ad exheredationem, ingratum parasse venenum, etiam non secum homicidio.*
- 20 *Sexta exheredationis causa.*

21 *Privigni cum novæ consuetudo incestuosa est.*

22 *Filius concubinarum patris uxorem ducere nequit.*

23 *Septima exheredationis causa.*

24 *Liberi debent parentes defendere, non iis per delationem damnium aliquid inferre.*

25 *Oitava exheredationis causa.*

26 *An, & quatenus filius es alienum patris exolvere teneatur.*

27 *Nona exheredationis causa.*

28 *Liberis hereditas auferitur, si parentes suos testari prohibuerint.*

29 *Decima exheredationis causa.*

30 *Nihil honestis parentibus solet accidere ingratis, quam si vident liberos suos inhonestis consortiis delectari.*

31 *Vadecima exheredationis causa.*

32 *Turpis, & luxuriosa vita meretur exheredationem.*

33 *Si filia 25. annum excolescit, & parentibus ei honestam nubendi conditionem non querentibus, in corpore peccaverit, non poterit exheredari.*

34 *Nam filius, sine patris consensu nuptias contrahens, exheredari potest.*

35 *Fæminino sermone levis masculinus non continetur.*

36 *Dodecima exheredationis causa.*

37 *Si liberi curam furiosi parentis nullam habuerint; postea, servati recepti, jure exheredantur.*

38 *Decimaertia exheredationis causa.*

39 *Liberi, parentem captivum ab hostibus non redimentes, ab eo reversi jure possunt exheredari.*

40 *Decimaquarta exheredationis causa.*

41 *Liberi heretici patri nullo modo succedunt.*

42 *Nam exheredatio ob causas similes, sive gratiores in Nov. 115. c. 3. expressis fieri possit.*

43 *Veritati tenentur adhaerendum.*

44 *Sermo universalis, maxime negativus conceptus verbis, universaliter intelligendus.*

45 *Exceptio confirmata regulam in casibus non exceptis.*

46 *Abstrudum est, aliquem velle sua privata interpretatione deliberationem Imperatoris subvertere.*

47 *In illis, quæ forme nomine præscripta sunt, nihil mutare licet; etiam si major ratio in casu omisso interveniat.*

48 *Ad objectionem respondetur.*

49 *Odia interpretatione restringenda.*

50 *An Vasallus ob similes, vel graviore causas feudum amittit.*

51 *Equid filius furiosus ex causa ingratiitudinis, ante furorē commissæ, exheredari possit.*

52 *Quid si filius vivo patre, & ante conditum testamentum egerit paventiam.*

53 *Paventia non tollit paventiam.*

54 *An, & quatenus exheredatio locum habeat, si filius patri reconciliatus fuerit.*

55 *Exheredationis præcipuus finis quis.*

56 *Culpa expresso in testamento nominatim faciendæ.*

57 *Novissima voluntas sequenda.*

58 *Intellectus l. filio, quem pater. 23. ff. de liber. & posth. hereditib. instit.*

59 *Posthumus an hodie exheredari possit.*

60 *Nulla exheredatio sine elogio procedit.*

61 *Appellatione liberorum etiam posthumi continentur.*

62 *Quatenus olim posthumus poterit exheredari.*

aliis (d) causis, quæ sint similes; vel majores illis 14. expressis; puta, quia fuerit proditor patri; vel hujusmodi. Ita dicit Gulielm. de Cun. in *Auth. non licet*, C. de lib. *præter.* & est communis conclusio, ut dicit Alex. in d. *Auth. non licet*, n. 4. Gulielm. de Bened. in 1. *par. repet. cap. Raynuius*, fol. 111. n. 19. *Jaf. in d. auth. non licet*, n. 6. quem refert Cur. jun. *ibi post* nu. 23. *vers. circa istud*, & *Crotus conf.* 115. n. 19. lib. 2. *Curt. jun. conf.* 182. n. 10. & *Ripa in rubr. de jud.* nu. 20. & licet disputando multa dici possent; tamen in practica non esset ab hac opinione recedendum.

Sed an propter injuriam verbalem tantum filii illatam, poterit pater filium exheredare? Respon. quod sic, si sit gravis injuria, puta, quia illum appellaverit proditorem, vel hujusmodi. Ita tenet Jo. And. in c. fi. col. pen. in *prin. de don.* & est communis conclusio, ut attestatur Cur. jun. *conf.* 147. nu. 1. Gravis enim injuria verborum æquiparatur verberibus, præcipue illata patri, cui jure divino, & humano summus honor, summaque reverentia debentur.

Sed quid si filia sine patris consensu alicui nupsit, nunquid poterit pater ob eam causam illam exheredare? Respon. quod non: nisi etiam turpiter, & obscene vivat. Et ita tenent communiter DD. ut dicit Abbas in c. 1. n. 5. de *depos. impuber.* quem refert *Jaf. in l. 2. §. quod si in patris*, post n. 28. *vers. Quid tenendum*, ff. *solut. matr.* Et hanc opin. dicit esse communem *Bertran. conf.* 161. n. 9. & 10. lib. 1. in 2. *parte*.

An autem teneatur pater dotare (e) hujusmodi filiam, quæ sine ipsius consensu alteri nupsit, forsitem quando nupsit viro indigno? dixi infra, lib. 4. §. *dos*.

Item quaero; pone; quod filius vasalli offendat dominum, nunquid poterit ex ea causa vasallus ipsum filium suum exheredare? Respon. quod non. Ita dicit Bald. in c. *Imperialem*, §. *insuper*, post n. 1. *vers. Item nunquid de probib. feud. alien. per Frid.* quem ceteri DD. sequuntur, ut dicit *Jacob. de feud. in verb. Distigue vasallus* n. 8. Hæc enim causa non reperitur posita inter enumeratas ab Imp. in d. §. *causas*. Sed hæc ratio Bald. mihi non satisfacit; quia etiam ex causa non expressa, modo sit major, aut similis expressis, poterit filius exheredari; ut dixi supra, *vers. Sed quaero*. Opinio tamen Bald. tanquam mitior tenenda est: quia hæc causa revera non est, neque similis, neque major expressis.

Quaero etiam, quid si pater sit dilapidator, & prodigus, nunquid poterit mater ex ea causa filium exheredare, ne scilicet hereditas quæratur patri saltem quoad usumfructum; & ab eo dilapidator? Respon. quod sic, dummodo instituat aliquem alium, qui, postquam filius sit effectus sui juris, ei hæreditatem, una cum fructibus restituat. Ita dicit Gulielm. de Cuncto in d. *auth. non licet*. cuius opinio communiter tenetur, ut ait Gulielm. de Bened. in 1. *par. repet. c. Raynuius*, fol. 211. nu. 128. Talis enim exheredatio censetur facta bona mente, & ad beneficium ipsius filii, unde merito suffinetur.

Sed pone, filius commisit (f) aliquam ingratiitudinis causam, propter quam jure, ac merito poterat à patre exheredari; deinde correptus est furor, nunquid (g) talis filius, postquam factus est furiosus, poterit à patre exheredari ex illa causa ingratiitudinis, per eum ante furorē commissæ? (h) Respon. quod sic. Ita tenet Bart. in l. *ex facto*, num. 19. ff. de *vulg.* & est communis opinio, ut dicit *Jaf. in d. l. ex facto*, post nu. 29. Quæ tamen opin. mihi semper visa fuit dura. Videmus enim, quod furiosus non potest puniri pro delictis ante furorē commissis, ut dixi infra lib. 5. §. *si qu. 60. vers. Item quaero*. Et licet alii qui dicant, quod potest puniri poena pecuniaria, licet